

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm XIII. Cùm contingat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

competenti, quod eo nunquam ipsemet vti velit, dummodo Ecclesiæ & successoribus ius integrum maneat.

6 IV. Quisque renuntiare potest beneficio seu privilegio priuatum suum fauorem concernenti, ita hic, & in c. ad Apostolicam, 16. ad regular.

7 Excipe I. Nisi beneficium ob ætatis imbecillitatem concessum sit, sic enim beneficio restitutionis in integrum minor natu renuntiare non potest, nisi renuntiet, cum iam maior factus est. Ita Durandus in speculo lib. 2. part. 3. veram rationem afferens, quia in hac ipsa renuntiatione læditur, ideoque contra eam ipsam restituendus esset, si valeret. idem docet Abb. hic n. 12. Imola n. 10.

Excipe II. Si quidpiam statutum sit, non tantum in fauorem alicuius, sed etiam in odium aut pœnam alterius, ei renuntiare nequit. Sic filiusfamilias Senatusconsulto Macedoniano recusare non potest, quo cautum est, vt ex mutuo accepto sine patris consensu aut mandato efficaciter non obligetur, quia id non tam in eius fauorem, quam in pœnam creditoris decretum est, vt dixi in lib. 3. Th. mor. tr. 4. c. 15. n. 3. & docet Gl. recepta, in l. vlt. ver. sui iuris. C. ad Senatusconsultum Macedonianum. Innocent. hic, & Ioann. Andr. n. 16. Veruntamen in cit. l. vlt. excipitur filiusfamilias miles, qui etiam sine patris voluntate ex pecunia sibi credita obligatur, quia in pluribus articulis filijfamilias milites non ab similes censentur hominibus, qui sui iuris sunt, & ex præsumptione omnis miles non creditur in aliud quidquam pecuniam accipere & expendere, nisi in causas castrenses.

8 Excipe III. Si renuntiatio censeatur esse contra bonos mores ciuiles aut naturales, v. g. pactum instituendi certum hæredem, non reuocandi testamentum, aut non reuocandi donationem secutâ ingratitudine donatarij, non reuocandi feudum secutâ feloniam, alioque delicto vasalli, item non accusandi de facinore committendo, non puniendi iudicem, etsi malè iudicârit per culpam latam aut dolum, nõ exigendi rationem administrationis à tutore &c. de quibus videri potest Fe-

linus hic n. 27. & quæ dixi lib. 4. Th. mor. tr. 3. Vtrum verò huiusmodi pactioes seu renuntiationes propter appositum iuramentum seruari debeant, dixi in c. 2. de pactis, & copiosè in cit. tr. 3. c. 6.

CAPITVLVM XIII.

Cùm contingat.

PARAPHRASIS.

Ex Honorio II. quæsiuit Episcopus Beluacensis, si clerici existentes in seruitio Capituli Cathedralis, aut aliorum clericorum delinquant, num permittere possit, vt accusatores querelam deferant ad eos, in quorum obsequio versantur, quia talem iudicandi de eorum causis ipsi potestatem sibi vendicant, licet non ad excommunicandum, aut aliter coercendum. Respondit Papa, quòd ad ipsum Episcopum tanquam ordinarium loci querelæ deferri debeant, maxime si clerici intra diocœsin delinquant, præterquam, si Capitulum, siue in quorum obsequio clerici existunt, per speciale priuilegium vel consuetudinem aliquam in eos iurisdictionem compararint.

SUMMARIVM.

1. Dominus domus, vel paterfamilias propriè non habet iurisdictionem in famulos & officiales suos, vt nec in uxorem & liberos; habet tamen ius cuiusdam gubernationis cum modica punitione iunctum.
2. Episcopus est ordinarius Iudex clericorum in diocœsi sua. Capitulum autem cathedrale de iure communi ne quidè in singulos Canonicos iurisdictionem habet.
3. Clericus, vt est persona priuata, non potest vsucapere fori externi iurisdictionem ad excommunicandum &c. sed tantum ratione dignitatis, administrationis, seu officij, quod gerit.
4. Ad præscribendam iurisdictionem contra loci Ordinarium, si alius coloratus titulus

lus concessionis desit, requiritur scientia & patientia eius, contra quem præscribitur.

5. *Praelati ecclesiarum conuentualium in utroq; foro, interno & externo, iurisdictionem habent in Collegium, seu in eos, à quibus eliguntur.*
6. *Iurisdictione his Praelatis, si exempti non sunt, competit cumulatim cum Episcopo, ut in arbitrio actoris sit reos coram Praelatis, vel coram Episcopo conuenire.*
7. *Praelatus Episcopo inferior se habet territorium, intra cuius fines iurisdictione se extendit, extra eos iudicialiter procedere non potest: Si non habet territorium, sed tantum ei iurisdictione cõpetat in personas secundum se, tunc in omni loco diœcesis ius dicere potest.*
8. *Iurisdictione Praelatorum Religiosorum extenditur ad omnem locum.*
9. *Vicarius Episcopi seu Officialis certum tribunal habet, quod Consistorium Episcopi vocatur, ex causa tamẽ rationali in quouis loco diœcesis honesto & idoneo iudicium exercere potest; modo partes non trahantur ad locum à Consistorio non nimis remotum.*
10. *Episcopi expulsi à sua diœcesi, ita ut nec per suum Vicarium in ea ius dicere ipsis liceat, possunt id dicere in aliena vicina diœcesi, modo subditi ultra duas dietas à fine diœcesis computandas non euocentur.*
11. *Possunt Episcopi clericos suae diœcesis non tantum punire ob crimina commissã intra, sed etiam extra diœcesin.*

NOTANDVM I. Dominus domus vel paterfamilias propriè non habet iurisdictionem in famulos & officiales suos, sed neque in uxorem ac liberos; habet tamen ius cuiusdam gubernationis cum modica punitione iunctum, ut explicauimus lib. 1. Th. mor. tr. 4. c. 8. n. 7. & lib. 5. tr. 10. part. 3. c. 2. n. 7.

NOTANDVM II. Episcopus est ordinarius Iudex clericorum in diœcesi sua. c. cum Episcopus, 7. de offic. Ordinarij in 6. Capitula verò Cathedralia quandoque per pruiti-

legium vel consuetudinem iurisdictionem in clericos & officiales suos sibi vendicant, sed spectato iure communi ne quidem in canonicos singulos iurisdictione præditum est Capitulum Cathedrale, ut hic docet Abb. n. 4. & colligitur ex c. irrefragabili. 13. §. Excelsus, de officio ordinarij.

QVÆRITVR I. An quilibet clericus per consuetudinem acquirere possit iurisdictionem fori externi, adeoque excommunicandi potestatem, aliãque censuras ferendi. Resp. Clericus, ut est persona priuata, non potest vsucapere talem fori externi iurisdictionem, sed tantum ratione dignitatis, administrationis seu officij, quod gerit, ita colligitur ex hoc c. & docet Ioann. Andr. n. 10. Abb. n. 16. nam clericus non potest vsucapere iurisdictionem Ecclesiasticam, nisi sub titulo saltem colorato factæ concessionis à Praelatis Ecclesiasticis, cum omnis potestas iurisdictionis inde tanquam ex fonte deriuetur. Cum ergo Praelati Ecclesiastici nunquam conferant iurisdictionem externi fori ad excommunicandum, &c. tanquam ordinariam aut quasi ordinariam, nisi ratione dignitatis vel officij, sequitur inde, quod non nisi intuitu officij vel dignitatis aliquis cum bona fide propriè dictam externi fori iurisdictionem vsucapere possit.

QVÆRITVR II. Vtrum ad præscribendam iurisdictionem contra loci Ordinarium, si alius coloratus titulus concessionis desit, requiratur scientia & patientia eius, contra quæ præscribitur. Resp. Affirmatiuè cum Bartolo in l. 1. §. deniq; n. 5. ff. de aqua pluui. & Abbate hic n. 10. nam iurisdictione fori externi in alterius territorio habet se veluti ius seruitutis affirmatiuæ, v. g. itineris, seruitutes autem huiusmodi, si alius titulus desit, vsucapi non possunt absque scientia & patientia eius, contra quem præscribitur, ut diximus lib. 3. Theol. moral. tr. 1. c. 8. n. 3. & docet Baldus in l. 2. C. de seruitut. & aqua quotidiana, vbi docet, quod ad possessionem & vsucapionem rerum incorporalium seu iurium requiratur scientia & patientia eius, contra quæ præscribitur, seu qui ius concedere potest, v. g. possessionem beneficij non vacantis absque

absque expressâ concessione nemo acquire-
re potest in ordine ad vsucipiendum, nisi
cum scientia & patientia eius, qui conferre
debet. Rationem dat Baldus n. 18. quia ad
acquirendam possessionem requiritur tradi-
tio, alioquin censetur vsurpata & iniusta
possessio; scientia autem & patientia domini
in talibus est instar traditionis, seu quædam
traditio. Exinde infert Bart. l. c. quod ciuitas
imperialis valde remota ab Imperatore præ-
scribere non possit merum imperium aut re-
galia, quia Imperator censetur ignorare.

At verò sciente & patiente Superiore præ-
scribi potest iurisdicção, nõ tantum simplex,
sed etiam quæ sunt imperij meri aut mixti,
imò & ea, quæ Principi in signum cuiusdam
prærogatiuæ reseruata sunt; vt potestas legi-
timandi, tabellionem creandi & alia, de qui-
bus in c. 4. de officio Legati. Non item præ-
scribi potest aduersus ea, quæ intrinseca sunt
potestati Superioris v. g. vt ad obedientiam
subditus nõ teneatur, c. cum non liceat 12. de
præscr. & videri potest Abbas hîc n. 14. & 15.

5 **QVÆRITVR III.** An & quatenus Præla-
ti inferiores Episcopo iurisdicçãoem in fo-
ro externo habeant. De hac re variè canoni-
stæ sentiunt, vt videre licet apud Abbatem
hîc num. 28. Respondeo & Dico I. Ne-
gari non potest, quin Prælati Ecclesiarum
conuentualium, eo ipso quod capita sunt,
Ecclesiæ suæ iurisdicçãoem non solum in
interno, sed etiam externo foro habeant in
collegium, seu eos, à quibus eliguntur, ita
sumitur ex c. 3. de officio ordinarij, & docet
Gl. ibi. Innoc. n. 2. Imola n. 6. argum. l. vlt. C.
de iurisdicção. omn. iudic. & ita quidem habent
spæctato iure communi, vt excommunicare,
aliàsque censuras inferre possint secundum
Gl. cit. Innoc. Ioan. Andream n. 16. ibid. Ra-
tio iam data est, quia Prælati sunt capita Ec-
clesiarum ex legis præscripto per electionem
constituti, ergo ab eadem communi lege iu-
risdicçãoem habent in eos, quibus præfici-
untur; in quibusdam tamen diocesisibus con-
suetudo viget, vt facultas excommunicandi
Ecclesiarum secularium Prælati & Recto-
ribus non concedatur, eò quod hæ causæ
censeantur arduæ.

DICO II. Iurisdicção his Prælati, si exem-
pti non sunt, competit cumulatiuè cum Epi-
scopo, vt in arbitrio actoris sit reos coram
Prælati, vel coram Episcopo conuenire. Ita
Innoc. cit. c. quanto, n. 2. Abbas hîc. Nam E-
piscopus est ordinarius Iudex clericorum
totius diocesis, ergo cõcurrit cum omnibus
alijs in iurisdicçãoe fori tam externi quàm
pœnitentialis, præterquam si per speciale
priuilegium vel consuetudinem Prælati ali-
qui exempti sint, vel etsi non simpliciter ex-
empti, tamen iurisdicçãoem in suos clericos
obtineant priuatiuè, seu excluso Episcopo,
salem in primâ instantiâ, aut donec defectus
vel negligentia Prælati inferioris appareat,
vt dixi c. irrefragabili 13. de officio ordina-
rij. Cuiusmodi iurisdicçãoem Prælati om-
nes regulares habent in suos religiosos, etsi
alioquin exempti non sint: vt Innoc. in c. 3.
de officio ordinarij, & dixi in c. quanto, eo-
dem tit.

DICO III. Refert, vtrum Prælati Episcopo inferior territorium habeat, intra cuius
fines iurisdicção eius se extendit, v. g. Ar-
chidiaconus, tum extra eos fines judicialiter
procedere non potest: an verò territorium
non habeat, sed tantum ipsi iurisdicção com-
petat in personas secundum se, tunc neque
propriam alicuius loci tribunal habet, sed in
omni loco diocesis iudicare potest, cum e-
nim non habenti propriam diocesis conceditur
iurisdicção in diocesi Episcopi, conse-
quenter etiam conceditur exercitium iurisdic-
ciónis in eadem diocesi, vt argumenta-
tur hîc Abbas n. 3. monens tamen, quod con-
uenientiùs ager Prælati, si intra terminos
Ecclesiæ suæ iurisdicçãoem contentiosam
exerceat. **Quod verò attinet ad Prælatos Or-**
dnarij, eorum iurisdicção in professos seu
regulares prouenit ex personali obligatione
per vota secundum Sedis Apostolicæ appro-
bationem facta, quare eorum iurisdicção ac-
potestas, vt v. g. religiosum fugientem cape-
re, & constringere possint, extenditur ad o-
mnem locum, quare dici solet, quod totus
mundus his Prælati sit pro territorio.

Sed quid sentiendum de Vicario Episcopi,
num in omni loco diocesis jus dicere
possit?

possit? Resp. I. Necessarium est, & ita in Ecclesiis consuetum, vt Vicarius seu Officialis certum tribunal habeat, quod Consistorium Episcopi appellatur, plerumque in cathedrali ciuitate situm. ita Nauarrus. Ceterum ex causâ rationabili Vicarius in quouis loco diœcesis honesto & idoneo iudiciũ exercere potest, vt si cum Episcopo vel solus extra locum tribunalis, siue ad alias diœcesis partes se contulerit, vel ob aliam causam commodius ibi sit litem decidi, nam Vicarius generalis iurisdictionem episcopalem exercet; Episcopus autem in quouis loco diœcesis, dummodò exemptus non sit, iurisdictionem exercet, c. cum Episcopus 7. de officio ordinarij in 6. ergo & Vicarius; modò id caueatur, vt partes litigantes ad locum non nimis remotum extra proprium Episcopi Consistorium trahantur, alioquin petere possunt, vt in loco ipsis propinquiore iudicium habeatur, & si id negetur, appellare, sicuti ex Maranta docet Barbosa de potestate Episcopi allegat. 81. n. 5.

10 Dico IV. In Clemantina vnica hoc tit. permittitur Episcopis, vt, si è diœcesi suâ expulsi sint, ita vt nec per Vicarium iurisdictionem exercere possint, tum liceat eis in alienâ diœcesi vicinâ ius dicere, & eò etiam subditos quoscunque suos euocare, dummodò non euocentur vltra duas diœtas à fine diœcesis computandas.

11 NOTANDVM III. Episcopus clericos diœcesis suæ non tantum punire potest ob crimina commissa in diœcesi, sed etiam extra diœcesin, ita ex communi Abbas hic num. 6. contra Gl. ver. maximè, quæ verbũ hoc maximè explicat improprie, vt idem sit quod tantum, cum tamen verba constitutionis, nisi necessitas cogat, ad impropriam acceptionem trahenda nõ sint. Constat autem vocem maximè non esse exclusiuam, sed potiùs inclusiuam eius, cum quo alterum comparatur & antefertur, v. g. in quadragesimâ à carnibus abstinendum est, & ieiunandum, maximè religiosis & clericis, ex quo non sequitur, seculares à lege absolutos esse. Vide quæ dicentur in c. sequente & vltimo.

CAPITVLVM XIV.

Postulasti.

PARAPHRASIS.

Quæsitum erat ex Innocent. III. si beneficiatus v. g. parochus in loco beneficij sui resideat, sed domicilium patrimonij sui habeat in aliâ diœcesi, atq; inibi delinquat, num ab Episcopo eiusdem loci puniri possit, maximè si agatur de priuatione beneficij, aut depositione ab officio, quod in aliâ diœcesi habet. Respondit Papa, quòd ab Episcopo loci, in cuius diœcesi deliquit, sententia priuationis aut depositionis in eum ferri debet, sed ab altero Episcopo executioni mandari.

SUMMARIVM.

1. Clericus delinquens in alia diœcesi potest puniri ab Episcopo eiusdem loci, licet in alia diœcesi resideat.
  2. Si verba statuti directè disponunt circa formam testamenti, vel contractus, v. g. vt ad solemne testamentum tantum duo testes requirantur, valebit testamentum, siue ab incola, siue à peregrino sit confectum in eo loco, & quidem quoad omnia bona, vbiunque sita fuerint.
  3. Si statutum habiliter personas ad contrahendum, vel testandum, probabile est etiam extendi ad bona sita extra territorium statuentium. Possunt etiam frui hoc veluti priuilegio talis loci incolæ & peregrini.
  4. Si statutum inhabilitans & odiosum sit, non comprehendit aduenas ibi testantes.
  5. Statutum in prouincia, vt masculi succedant, exclusis fœminis, vel primogenitus succedat, exclusis alijs liberis, non obligat in ordine ad bona sita extra prouinciam, si directè disponat de rebus: obligat autem extraneos, si in regione sedem habeant.
- Si verò statutum absolue disponat de personis